

Role asistenta pedagoga z pohledu učitelů základních škol

Denisa Klumplerová

Bakalářská práce
2015



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa Klumplerová**
Osobní číslo: **H12052**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Role asistenta pedagoga z pohledu učitelů
základních škol**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů asistent pedagoga, kvalifikační předpoklady asistenta pedagoga a výchovně vzdělávací činnost asistenta pedagoga.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BAŘINKOVÁ, Zonna, ČALOVÁ, Jana, FIEDLEROVÁ, Lucie a kol., 2012. Spolupráce s asistentem pedagoga. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-87652-65-7.

GAVORA, Peter, 2000. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.

NĚMEC, Zbyněk, ŠIMÁČKOVÁ-LAURENČÍKOVÁ, Klára a HÁJKOVÁ, Vanda, 2014. Asistent pedagoga v inkluzivní škole. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-712-0.

TEPLÁ, Marta a ŠMEJKALOVÁ, Hana, 2010. Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením. Vyd. 2. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. ISBN 978-80-85865-35-3.

UZLOVÁ, Iva, 2010. Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-764-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Anna Šafránková

Ústav pedagogických věd


Datum zadání bakalářské práce:

9. ledna 2015

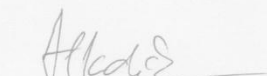
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 9. ledna 2015


doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka




Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 26.2.2015

Kluempelová

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledek obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zaměřuje na roli asistenta pedagoga z pohledu učitelů základních škol. Teoretická část vymezuje pojem asistenta pedagoga, minulost a současný vývoj a rozdíl mezi asistentem pedagoga a osobním asistentem. Dále popisuje kvalifikační předpoklady, osobnostní předpoklady a kompetence asistenta pedagoga. Ve třetí kapitole se zaměřuje na konkrétní výchovně-vzdělávací činnosti spolupráci s učitelem, žáky a rodiči žáků se speciálně vzdělávacími potřebami. Praktická část za pomoci kvantitativního výzkumu zjišťuje názory učitelů na roli asistenta pedagoga ve výchovně-vzdělávacím procesu.

Klíčová slova: asistent pedagoga, učitel, základní škola, osobní asistent

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on the role of pedagogical assistant from the viewpoint of elementary school teachers. Theoretical part delineates the term pedagogical assistant, past and current developments and the difference between pedagogical and personal assistant. Furthermore, it describes qualification prerequisites, personal requirements and competences of pedagogical assistant. The third chapter concentrates on actual upbringing and educational process. Practical part with the help of quantitatively research inquires about teachers' opinions on the role of pedagogical assistant in upbringing and educational process.

Keywords: pedagogical assistant, teacher, elementary school, personal assistant

Poděkování

Za ochotu, vstřícnost, rady a připomínky při vedení mé bakalářské práce bych chtěla poděkovat Mgr. Anně Šafránkové, Ph. D., která tuto práci vedla.

Děkuji respondentům, kteří se do výzkumu zapojili a také celé mé rodině, která mě při tvorbě bakalářské práce podporovala.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VYMEZENÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA	11
1.1 ŽÁDOST O ZŘÍZENÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA	12
1.2 EKONOMICKÉ ZABEZPEČENÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA	13
1.3 MINULOST A SOUČASNÝ VÝVOJ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA	14
1.3.1 Asistent pedagoga vs. osobní asistent	15
2 KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY ASISTENTA PEDAGOGA	17
2.1 OSOBNOSTNÍ PŘEDPOKLADY ASISTENTA PEDAGOGA	19
2.2 ZNALOSTI A DOVEDNOSTI ASISTENTA PEDAGOGA	20
3 NÁPLŇ PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA	23
3.1 KOOPERACE ASISTENTA PEDAGOGA S UČITELEM V EDUKAČNÍM PROCESU	24
3.2 KOOPERACE ASISTENTA PEDAGOGA S ŽÁKY V EDUKAČNÍM PROCESU	26
3.3 KOOPERACE ASISTENTA PEDAGOGA S RODINOU V EDUKAČNÍM PROCESU	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	29
4.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR A METODA SBĚRU DAT	29
5 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	31
5.1 SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	43
5.2 DISKUZE.....	46
5.3 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	46
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	51
SEZNAM TABULEK	52

ÚVOD

Na vzdělávání byl vždy kladen velký důraz, avšak ne každému jedinci byly poskytnuty stejné podmínky. V historii byli často žáci se specifickými vzdělávacími potřebami separováni do speciálních nebo zvláštních škol. Po změnách, které proběhly v devadesátých letech minulého století ve školském systému, jsou možnosti těchto žáků daleko více otevřené. V posledních letech se považuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných školách za téměř samozřejmé. Počet takovýchto žáků se každým rokem zvyšuje a na základě této skutečnosti se tak často setkáváme s iniciativou ředitelů běžných škol tuto možnost integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami zprostředkovat. Nedílnou součástí integrace žáků se specifickými vzdělávacími potřebami jsou tak pedagogičtí pracovníci, mezi které můžeme zařadit i asistenta pedagoga.

Asistent pedagoga by měl být vybrán na základě odborné znalosti a osobnostních předpokladů. Ke své práci by měl přistupovat zodpovědně a být psychicky odolný, protože ne vždy je tato práce jednoduchá. Každý asistent pedagoga by si měl uvědomovat, že ve spolupráci s učitelem tvoří výchovně-vzdělávací činnost, která žáka postupně formuje při studiu a také po celý jeho život.

Cílem práce je zjištění role asistenta pedagoga z pohledu učitelů základních škol. Bakalářská práce je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole teoretické části charakterizujeme funkci asistenta pedagoga, možnosti zřízení této funkce a také ekonomické zabezpečení a pohled na minulost a současný vývoj této funkce, dále zde vymezujeme také rozdíly mezi asistentem pedagoga a osobním asistentem. Druhá kapitola popisuje konkrétní kvalifikační a osobnostní předpoklady, které asistent pedagoga ke své práci potřebuje a další znalosti a dovednosti. V poslední kapitole se zaměříme konkrétněji na spolupráci mezi asistentem pedagoga- učitelem, žákem a rodinou žáka a ostatními institucemi.

Praktická část popisuje realizaci kvantitativního výzkumu, formou dotazníkového šetření. Výzkumným souborem pro tento výzkum jsou učitelé působící na základních školách v Olomouckém kraji, kteří s funkcí v rámci edukačního procesu spolupracují, ale i učitelé, kteří tuto zkušenost nemají.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA

První kapitola se zaměřuje na asistenta pedagoga spolupracujícího s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP), jejichž rozdělení se kapitola věnuje. Následně se budeme zabývat vymezením funkce asistenta pedagoga z pohledu různých autorů.

Asistent pedagoga je pedagogickým pracovníkem, jehož činností je vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a to i včetně podpůrných asistenčních služeb. Podle §16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání jsou do skupiny se speciálními vzdělávacími potřebami zařazováni děti, žáci a studenti:

- se zdravotním postižením (tělesné, smyslové: zrakové nebo sluchové postižení, vadu řeči, souběžné postižení více vadami, autismus aj..)
- se zdravotním znevýhodněním (zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání)
- sociálně znevýhodnění
 - rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy
 - nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova
 - postavení azylanta nebo účastníka o udělení azylu na území České republiky

Pojem asistenta pedagoga je v rámci vzdělávání v českých školách stále ještě relativně nový pojem, oproti zemím západní Evropy. Proto se také názory autorů liší a to především ve vnímání činnosti, kterou asistent pedagoga vykonává. Například Průcha (2009, s. 424) definuje asistenta pedagoga obecněji jako:

Asistent pedagoga je pomocník pedagoga, učitele, který se může významnou měrou podílet na edukačním procesu nejen ve škole, ale i v oblasti mimoškolní výchovy. Jeho kompetence jsou legislativně vymezeny a upraveny v tom smyslu, že se podílí na podpůrném vzdělávání a integraci žáků.

Teplá a Šmejkalová (2007, s. 3) definují asistenta pedagoga takto:

Asistent pedagoga vykonává podpůrnou personální službu handicapovaným dětem, které jsou integrovány v běžné škole. Pracuje pod metodickým vedením pedagoga, třídního učitele nebo učitele odborných předmětů.

Úvodní kapitola poskytla náhled na funkci asistenta pedagoga ve vzdělávacím procesu a možnost jeho uplatnění v rámci integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

1.1 Žádost o zřízení funkce asistenta pedagoga

Vzhledem k nárůstu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných školách se ředitelé příslušných škol často rozhodnou pro zřízení funkce asistenta pedagoga z důvodu usnadnění integrace tohoto žáka. Proto se také v následující kapitole snažíme přiblížit proces, který je pro zřízení funkce asistenta pedagoga nezbytný.

Pro zapojení asistenta pedagoga do vzdělávacího procesu je nutné zřízení funkce asistenta pedagoga, ředitelem školy spolu se souhlasem příslušného krajského úřadu na základě § 16 odst. 9 a 10 zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a souladu § 20 zákona 561/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a § 7 vyhlášky č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí a žáků mimořádně nadaných. Tato vyhláška rovněž upravuje veškeré obsahové náležitosti, které by měla žádost o asistenta pedagoga obsahovat. V žádosti musí být uveden název a sídlo právnické osoby, která vykonává činnost školy, počet žáků a tříd celkem, počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, dosažené vzdělání asistenta pedagoga, předpokládanou výši platu nebo mzdy, zdůvodnění potřeby zřízení funkce asistenta pedagoga, cíle, kterých chce ředitel školy zřízením funkce ve škole dosáhnout, náplň práce asistenta pedagoga.

Žádost je posuzována komisí odborníků nominovaných Odborem školství krajského úřadu, nebo pracovníky příslušných odborů MŠMT. Ti rozhodují podle ekonomických možností resortu školství a také především podle zájmu dětí, žáků nebo studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Písemné vyrozumění obdrží ředitel školy písemnou formou. Udělení souhlasu ke zřízení funkce asistenta pedagoga ve škole nezakládá nárok na poskytnutí finančních prostředků k zabezpečení této funkce.

Jestliže dojde ke změně podmínek, za kterých byl souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga vydán. Je škola povinna tuto změnu neprodleně nahlásit. Takovou to změnou

může být např. přestup dítěte na jinou školu nebo ukončení pracovního poměru asistenta pedagoga.

Tato kapitola měla objasnit postup a podmínky, za kterých může ředitel příslušné školy žádat o zřízení funkce asistenta pedagoga.

1.2 Ekonomické zabezpečení funkce asistenta pedagoga

V další kapitole se zaměříme na funkce asistenta pedagoga z pohledu finančního zabezpečení ve vzdělávacím procesu a rovněž způsobu distribuce těchto prostředků.

Financování dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami je zajištěno:

- Zákonem č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláškou č. 492/2005 Sb., o krajských normativních
- Směrnici č. j. 28 768/2005-45, kterou se stanoví závazné zásady, podle kterých provádějí krajské úřady rozpis finančních prostředků státního rozpočtu

Financování probíhá normativně, na základě krajských normativů, které by měli zabezpečit realizaci vzdělávacích programů, pokud je částka nedokáže zabezpečit, jsou financovány mimonormativně tj. z rezerv krajského úřadu. Normativní financování vzdělávacích potřeb žáků se zdravotním postižením pomocí krajských normativů probíhá pomocí:

- základní částky, závislé na tom, jestli se jedná o žáka nebo dítě v mateřské škole, základní škole, základní škole speciální, střední škole apod.
- příplatku, který je závislý na:
 - druhu zdravotního postižení žáka (mentální, zrakové, sluchové, tělesné, apod.)
 - způsobu jeho začlenění (individuální, skupinová)

Stanovení výše základní částky a příplatku je plně v pravomoci krajských úřadů, které nejsou kromě celkového výše přidělených finančních prostředků ze státního rozpočtu nijak omezeny. Jedná se tedy o školy a školská zařízení zřizovaná krajským úřadem či obcí. V církevních nebo soukromých školách a školských zařízeních je financování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami upravováno:

- Zákonem č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů

- výši normativů na kalendářní rok stanoveným MŠMT
- pro soukromé školy platí i zákon č. 306/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje podmínky pro poskytnutí dotací ze státního rozpočtu

Kapitola se zaměřovala na vyplácení finančních prostředků na podporu zabezpečení této funkce, která je především v režii krajských úřadů, které o způsobu jejich vyplácení rozhodují.

1.3 Minulost a současný vývoj funkce asistenta pedagoga

V této kapitole se zaměříme na historický a legislativní vývoj funkce asistenta pedagoga v rámci českého vzdělávacího systému. Jak už bylo v první kapitole zmíněno, funkce asistenta pedagoga se objevila až v devadesátých letech minulého století.

Avšak k větším změnám došlo v průběhu let, jak v pojmenování samotného asistenta pedagoga, tak i v oblasti náplně práce. Práce asistenta pedagoga se dlouhou dobu lišila v přístupu k žákům se sociálně znevýhodněného prostředí a k žákům se zdravotním postižením. Ke změnám ve školství došlo z důvodu nového náhledu na výchovu a vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením, který byl dříve předností speciálního školství a následně se začal soustřeďovat ve všech typech školských zařízení. Nové trendy, především ze západních zemí např. Dánsko, Německo, Rakousko, vnesli do školství nové podmínky pro integrované a inkluzivní vzdělávání. V roce 1997 byla přijata Vyhláška č. 127/1997 Sb. o speciálních školách a speciálních mateřských školách podle které ve speciálních třídách pro žáky s poruchou autistického spektra, ve třídách pro žáky hluchoslepé, na přípravných stupních a ve třídách pro žáky s více vadami mohli vzdělávací činnost zabezpečovat dva pedagogičtí pracovníci. V prvních letech platnosti vyhlášky zastávali práci asistentů ve speciálních školách především pracovníci tzv. „civilní služby“ (náhradního plnění povinné vojenské služby) nebo učitelé v důchodu. Ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se práce asistentů orientovala výhradně na romské žáky a to již od devadesátých let dvacátého století. Tzv. romští asistenti v letech 1993-1998 byli vzdělávání a financování nestátními neziskovými organizacemi - Společenství Romů na Moravě a Nová škola. Profese romského asistenta byla uzákoněna až v letech 1997-1998 a to v rámci Statutu pokusného ověřování přípravných tříd a v roce 1998 prostřednictvím Informace o zřízení funkce romského asistenta na základní a zvláštní škole (MŠMT, 1998).

V následujících letech došlo ke strmému nárůstu počtu těchto asistentů – z dvaceti romských asistentů v roce 1997 vzrostl na dvě stě třicet asistentů v roce 2001. (Bartoňková, 2003)

K odklonu od asistence pouze romským žákům a jejich rodinám došlo v letech 2000-2001, následně se asistence vztahovala na všechny žáky ze sociálně znevýhodněného prostředí bez ohledu na etnickou příslušnost. Metodický pokyn MŠMT ke zřizování přípravných tříd pro děti se sociálně znevýhodněním a k ustanovení funkce vychovatele- asistenta učitele (MŠMT, 2000).

Od roku 2004 jsou žáci se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociální znevýhodněním označováni jako žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (zákon č. 561/2004 Sb., § 16). V současnosti se profese asistenta pedagoga podle zákona v přístupu k žákům se zdravotním postižením a žákům se sociálně znevýhodněného prostředí sjednotila. Asistence je nyní poskytována dvěma způsoby a to prostřednictvím asistenta pedagoga nebo osobního asistenta.

V kapitole jsme rozebrali vývoj funkce a také změny v orientaci v přístupu k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, který se během let měnil a na základě zvyšujícího se počtu těchto žáků v běžných školách vzrůstal a dále se zvyšuje i počet asistentů pedagoga.

1.3.1 Asistent pedagoga vs. osobní asistent

Pojem asistenta pedagoga a osobního asistenta jsou stále ještě pro účastníky výchovně vzdělávacího procesu ne zcela nevyjasněné, proto se na rozdíly mezi těmito funkcemi zaměříme v následující podkapitole.

Asistent pedagoga je podle školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání v souladu se zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů spolu s vyhláškou č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, zřizován ředitelem školy. Asistent pedagoga je zaměstnancem školy a jeho mzda je plně hrazena ze státního rozpočtu.

Zatímco osobní asistence podléhá § 39 odst. 1 a odst. 2 v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, kde je definována jako terénní služba, která je poskytována osobám se sníženou soběstačností a jejich situace potřebuje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se vy-

konává bez časového omezení v prostředí, ve kterém se potřebná osoba pohybuje a při činnostech, které sama vykonávat nemůže. Hrdá (2006) charakterizuje osobního asistenta v užším slova smyslu jako zaměstnance poskytovatele sociálních služeb, který je registrován pro poskytování služby osobní asistence podle zákona č. 108/2006 Sb., v širším slova smyslu je to fyzická osoba, jež poskytuje péči klientovi v jeho přirozeném prostředí, a to dobrovolně nebo za dohodnutou finanční odměnu hrazenou z příspěvku na péči.

Osobní asistent je tedy na rozdíl od asistenta pedagoga placen příslušnou neziskovou organizací, ve které je zaměstnancem za pomoci příspěvku rodičů dítěte. Osobní asistent by měl dítěti zajišťovat potřebnou péči a pomoci mu v každodenních činnostech, dle potřeb dítěte a jeho rodiny. Mezi asistentem pedagoga a osobním asistentem existují také rozdíly v náplni práce ve výchovně-vzdělávacím procesu, zatímco asistent pedagoga je druhým pedagogickým pracovníkem ve třídě a jeho pozornost by se měla soustřeďovat nejen na žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i na ostatní žáky ve třídě. Osobní asistent zaměřuje svoji pozornost pouze na konkrétního žáka ve třídě. (Uzlová, 2010)

Z této podkapitoly je tedy zřejmé, že zatímco asistent pedagoga je pedagogickým pracovníkem a zaměstnancem školy, který pracuje s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami, ale také se zbytkem třídy. Osobní asistent je zaměstnancem neziskové organizace a jeho pozornost se zaměřuje pouze na konkrétního žáka.

2 KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY ASISTENTA PEDAGOGA

Druhá kapitola se orientuje na kvalifikační předpoklady, které jsou nezbytné pro vykonávání funkce asistenta pedagoga.

Na základě zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů se asistentem pedagoga může stát každý, kdo splňuje následující předpoklady:

- je plně způsobilý k právním úkonům,
- je bezúhonný,
- má odbornou kvalifikaci,
- je zdravotně způsobilý,
- prokázal znalost českého jazyka,

Přijetím zákona č. 198/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících došlo ke změně v § 20 v oblasti získávání odborné kvalifikace asistentů pedagoga. Přijetím právní úpravy dochází ke změně především ve zjednodušení získání odborné kvalifikace pedagogických pracovníků, kteří mají pedagogickou způsobilost, ale chtějí vykonávat přímou pedagogickou činnost v jiné pozici. Hlavní změnou vyplývající s přijetím zákona je rozdělení asistenta pedagoga na dvě kategorie. Vyšší kategorie zahrnuje asistenty pedagoga, kteří vykonávají přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo ve škole zajišťující vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace, v této kategorii se zpřísnili kvalifikační předpoklady a nejnižším možným vzděláním je středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou. V nižší kategorii jsou zařazeni asistenti pedagoga vykonávající přímou pedagogickou činnost, založenou na pomocných výchovných pracích ve škole a také ve školských zařízeních poskytujících vzdělávání např. školní družiny, školní kluby. (Valenta, Petráš, 2012)

Nejnižším možným vzděláním v této kategorii je základní vzdělání, které musí být doplněno absolvováním vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga v zařízení dalšího vzdělávání pro pedagogické pracovníky. (Valenta, Petráš, 2012, s. 11)

Podle §20 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů, ve znění zákona č. 198/2012 Sb., nabývající účinnosti k 1. 9. 2012.

- (1) Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti nebo žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo ve škole zajišťující vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace, získává odbornou kvalifikaci
- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem programu v oblasti pedagogických věd
- b) vyšším odborným vzděláním získaným studiem vyšší odborné školy v oblasti s pedagogickým zaměřením nebo ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu:
- vzděláním v programu celoživotního vzdělávání zaměřeným na pedagogiku,
 - studiem pedagogiky,
 - studiem pro asistenty pedagoga,
- c) středním vzděláváním s maturitní zkouškou v oboru vzdělávání s pedagogickým zaměřením nebo ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání:
- vzděláním v programu celoživotního vzdělávání zaměřeným na pedagogiku,
 - studiem pedagogiky,
 - studiem pro asistenty pedagoga.

Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole, ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, získává odbornou kvalifikaci:

- a) dosaženým vzděláním podle odstavce 1,
- b) středním vzděláváním nebo studiem pedagogiky ukončeném výučním listem,
- c) středním vzděláváním ukončený vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru přípravy asistentů pedagoga nebo:
- studiem pedagogiky
 - studiem pro asistenty pedagoga

d) základním vzděláním a studiem v oboru asistent pedagoga

Studium pedagogiky podle § 22 odst. 1 písm. b) zákona 563/2004 sb. a § 3 vyhlášky č. 317/2005 Sb.:

§ 22

1. *Studiem pedagogiky se rozumí vzdělání získané studiem v akreditovaném vzdělávacím programu v oblasti pedagogických věd uskutečňovaném zařízeními dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků*
2. *pro vychovatele, pedagoga volného času a asistenta pedagoga v rozsahu neméně 80 hodin s obsahovým zaměřením na pedagogiku a psychologii.*

Vyhláška 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků dále upravuje možnosti získání kvalifikace absolventům základního vzdělávání s následným absolvováním vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga.

§ 4 Studium pro asistenty pedagoga

1. *Studium pro asistenty pedagoga získává jeho absolvent znalosti a dovednosti v oblasti pedagogických věd, které jsou součástí jeho odborné kvalifikace*
2. *Studium se uskutečňuje v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků v délce trvání nejméně 120 vyučovacích hodin*
3. *Studium se ukončuje závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení*

V této kapitole jsme shrnuli možnosti získání kvalifikačních předpokladů, které jsou pro vykonávání funkce asistenta pedagoga nezbytné.

2.1 Osobnostní předpoklady asistenta pedagoga

Po kapitole, kde jsme shrnuli kvalifikační předpoklady, je nutné vymezit také osobnostní předpoklady asistenta pedagoga, které jsou velmi důležitým faktorem pro tuto funkci. Na oblast těchto předpokladů se budeme dále zaměřovat v následující kapitole.

Stejně jako u ostatních pedagogických pracovníků nejsou ani u asistenta pedagoga podstatné pouze kvalifikační předpoklady, ale také samotná osobnost. U asistenta pedagoga

ga se osobnostní rysy mohou odlišovat z důvodu rozdílnosti potřeb u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Mezi primární osobnostní požadavky všech pedagogických pracovníků, tedy i asistenta pedagoga můžeme podle Vašutové (2002, s. 30) zařadit:

- psychickou odolnost a fyzickou zdatnost,
- empatie, toleranci,
- osobní postoje a hodnotovou orientaci,
- osobní dovednosti (řešení problémů, kooperaci, kritické myšlení),
- osobní vlastnosti (zodpovědnost, důslednost, přesnost aj.).

Funkce asistenta pedagoga si žádá člověka, který je motivovaný, má dobré komunikační schopnosti, je kreativní, flexibilní a tvořivý. Je také schopný spolupracovat s týmem, být trpělivý, empatický a zodpovědný. Je tedy vyrovnanou a pozitivní osobností s vymezenými hranicemi v rámci vztahů k učiteli, začleněnému dítěti, spolužáků a také rodičům. (Uzlová 2010, s. 45)

Osobnostní předpoklady je velmi důležité dále rozvíjet, není možné, aby absolvent, pedagogického oboru okamžitě disponoval těmito předpoklady. Jedná se o celoživotní proces vzdělávání, který je nutné dále formovat a rozvíjet.

Tato kapitola se orientovala na osobnost a předpoklady asistenta pedagoga, které jsou nedílnou součástí pozitivního pedagogického působení v rámci výchovně vzdělávací činnosti.

2.2 Znalosti a dovednosti asistenta pedagoga

V následující kapitole se zaměříme na znalosti a dovednosti, které spolu s kvalifikačními a osobnostními předpoklady tvoří komplexní souhrn předpokladů pro funkci asistenta pedagoga.

V rámci vědomostí asistenta pedagoga je možné vycházet z Krause a Poláčkové (2001), kteří je definují pro funkci sociálního pedagoga. Vědomosti asistenta pedagoga je tak možné dále rozdělit na všeobecné a speciální. Mezi všeobecné vědomosti můžeme zařadit vědomosti širšího společensko-vědního základu (např. obecné pedagogiky, psychologie, sociologie nebo filozofie), dále znalosti v oblasti biomedicínské (např. biologie člově-

ka nebo somatologie) a také z oblasti sociální práce nebo práva. Mezi speciální vědomosti můžeme zařadit orientaci v systému spolupracujících institucí (školství, poradenství, sociální a zdravotní péče), orientaci v systému a organizaci školy.

Oblast dovedností by měla být základem pro profesi asistenta pedagoga. Podle Michalíka (2012, s. 124) by se měl asistent pedagoga orientovat v následujících oblastech, činnostech a situacích:

- schopnost kooperace asistenta pedagoga s učitelem v edukačním procesu ve třídě a podpora žáků při zvládnání požadavků školy,
- orientace v obecných zásadách pedagogické práce (příprava na výuku, orientace v systému, hodnocení žáka) a orientace v základních pedagogických pojmech,
- schopnost zareagovat na všední vzdělávací a výchovné problémy,
- pozorování zaměřené na potřeby žáka,
- schopnost urovnání v případě konfliktů a nedorozumění mezi školou, dítětem, rodinou a dalšími institucemi,
- dovednost pedagogicky pracovat s žáky, které pochází ze sociokulturně znevýhodněného prostředí v podmínkách školy,
- dovednost pedagogicky pracovat s žáky se zdravotním postižením,
- kooperace asistenta pedagoga s ostatními pedagogickými pracovníky

Vědomosti a znalosti, které jsou pro funkci asistenta podstatné, je možné rozvíjet v rámci nabídky pedagogických oborů, ať už se jedná o středoškolské obory se zaměřením na pedagogiku tak i o vysokoškolské obory, které nabízí přímo studijní obor Pedagogického asistentství.

Vzdělávání asistentů pedagoga se dlouhou dobu zabýval Institut pedagogicko psychologického poradenství nyní Národní ústav pro vzdělávání, který má v současné době ve své vzdělávací nabídce dva základní kurzy. (Bařinková, 2012, s. 5)

Prvním kurzem je Studium pro asistenty pedagoga u žáků se zdravotním postižením, který zahrnuje 100 hodin přímé výuky (např. přednášky, semináře). Tento kurz má tři tématické okruhy základy pedagogiky, základy psychologie pro pedagogy a základy speciální pedagogiky. Studium je zakončeno obhajobou závěrečné práce, ústní zkouškou a písem-

ným testem teoretických vědomostí. Druhý kurz Asistent pedagoga, zahrnuje práva a povinnosti asistenta pedagoga a formy a metody přípravy na výuku. Učí také porozumět věkovým a individuálním zvláštnostem žáků. Součástí kurzu jsou také odborné stáže ve školách a školských zařízeních. Kurz je zakončen testem všeobecných vědomostí, pohovorem a zpracováním závěrečné práce. (Bařinková a kol, 2012, s. 6)

Mezi další kurzy pro asistenty pedagoga můžeme zařadit:

- Kazuistický seminář pro asistenty pedagoga
- Komunikace s rodiči dětí a žáků, s učiteli a dalšími pedagogickými pracovníky
- Výchovné problémy žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Další odborné vzdělávací kurzy pro asistenta pedagoga zajišťují neziskové organizace např. Nová škola o. p. s., Rytmus o. s nebo Dyscentrum Praha o. p. s.

V rámci této kapitoly jsme shrnuli jaké schopnosti a dovednosti, by měl asistent pedagoga splňovat a také možnosti, jak je dále rozvíjet v rámci dalších odborných kurzů vzdělávání pro asistenty pedagoga.

3 NÁPLŇ PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

Třetí kapitola vymezuje náplň práce asistenta pedagoga z hlediska legislativního ukotvení a činnosti s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, které se mohou na základě určitých potřeb žáka nebo rozhodnutí ředitele školy dále odlišovat.

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanoveném rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků rozděluje náplň práce asistenta pedagoga na přímou činnost tedy bezprostřední práci s konkrétním žákem a jeho rodinou nebo nepřímou pedagogickou činnost jako je příprava na výuku. Rozsah přímé pedagogické činnosti asistentů pedagoga při plném pracovním úvazku je 20 až 40 hodin týdně. Ředitel školy tak může rozhodovat o přesném poměru přímé a nepřímé pedagogické činnosti, nepřímá pedagogická činnost tak může tvořit až polovinu pracovního úvazku, ale také nemusí být žádná. Asistent pedagoga je při nástupu do zaměstnání informován o náplni své práce, která je uvedena také v pracovní smlouvě. Je tedy především na řediteli školy, zda bude asistenta pedagoga zahrnovat také do volnočasových aktivit nebo pouze do výchovně-vzdělávacího procesu.

Činnost asistenta pedagoga podléhá rozhodnutí ředitele školy ve spolupráci s třídním učitelem a školským poradenským zařízením, tak aby vyhovovala potřebám daného žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Obecný základ však podléhá zákonu č. 561/2004 Sb., a také vyhlášce 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb., v §7.

Hlavní činností asistenta pedagoga lze zařadit:

- pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti
- pomoc při komunikaci se žáky a zákonnými zástupci žáků a komunitou ze které žák pochází
- podpora žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí
- pomoc žáků při výuce a při přípravě na výuku
- nezbytná pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání.

Podle Kendíkové (2013, s. 85) můžeme k nejčastějším konkrétním činnostem asistenta pedagoga zařadit:

Individuální práci se žákem podle pokynů učitele (dovysvětlování), provádění reedukačních cvičení (pomoc při rozvoji sociálních dovedností, pomoc při řešení konfliktů mezi spolužáky), pomoc při přípravě pomůcek a materiálů pro žáka, spolupráce při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu (pozorování chování žáka, konzultuje s učiteli).

Náplň práce a zařazení do patřičné platové třídy se provádí podle nejobtížnějších činností a odborné kvalifikace podle nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě. Zařazení do patřičné platové třídy a náplň práce funkce asistenta pedagoga je přiložen v příloze č. 1.

V kapitole jsme vymezili legislativně stanovené činnosti a náplň práce asistenta pedagoga, které se mohou přizpůsobit na základě podmínek školy a skutečných potřeb žáka.

3.1 Kooperace asistenta pedagoga s učitelem v edukačním procesu

V následující kapitole se zaměříme na spolupráci mezi asistentem pedagoga a učitelem, která je nedílnou součástí pozitivního zapojení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.

Asistent pedagoga spolu s učitelem spolupracuje (v rámci nepřímé pedagogické činnosti), ve které se věnují společně přípravě na výuku a také konzultují průběh a výsledky dosavadní práce.

V případě, že asistent pedagoga působí jen v jedné nebo ve dvou třídách – což je optimální varianta – by mělo jít o minimálně patnáct minut po vyučování, kdy si s učitelem společně zhodnotí práci žáků ten den a naplánují práci na den příští. (Asistent pedagoga, 2013)

Asistent pedagoga pracuje pod vedení učitele, je tedy nutné vymezení kompetencí, účastníků výchovně-vzdělávacího procesu. Od asistenta pedagoga se očekává aktivní přístup, kreativita a tvořivost. Je také možné v rámci vyučování zavést do výuky výměnu rolí, kdy asistent pedagoga může vést například hodinu výtvarné výchovy, avšak vše za přítomnosti a dohledu kvalifikovaného učitele. Přítomnost asistenta pedagoga ve třídě by neměla způsobovat, že učitel věnuje žákům se speciálními vzdělávacími potřebami méně nebo více času. Podpora a pomoc asistenta pedagoga ve třídě by měla vést k optimálnímu zajištění prostoru pro intenzivní práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. (Uzlová, 2010)

Ve spolupráci asistenta pedagoga s učitelem by mělo dojít ke kombinaci těchto činností:

- *Učitel pracuje s třídou, asistent se podle instrukcí učitele věnuje žákovi (nebo menší skupině žáků) se speciálními vzdělávacími potřebami*
- *Asistent podle instrukcí učitele dohlíží na práci třídy tak, aby se učitel mohl individuálně věnovat žákovi (nebo menší skupině žáků) se speciálními vzdělávacími potřebami*
- *Asistent vykonává pomocné činnosti – rozdává nebo vybírá sešity a učebnice, kontroluje zápisy do žákovských knížek, kontroluje plnění domácích úkolů apod. – tím zajišťuje učitel více času pro žáky, zejména pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (Asistent pedagoga, 2013)*

Součástí spolupráce asistenta pedagoga je také kooperace s poradenskými zařízeními, mezi tyto poradenská zařízení je možné zařadit speciálně pedagogická centra (SPC), pedagogicko-psychologické poradny (PPP). Pracovníci těchto zařízení spolupracují s asistentem pedagoga při zařazení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do běžné školy přípravou podkladů a také sestavením individuálního vzdělávacího programu. Avšak spolupráce pokračuje v průběhu celého školního roku, kdy se mohou pracovníci těchto zařízení objevit přímo ve třídě a sledovat jak probíhá začlenění žáka přímo ve školním prostředí. Některá zařízení rovněž organizují vzdělávání pedagogických pracovníků – učitelů, asistentů pedagoga, kde si mohou vyzkoušet didaktické pomůcky pro práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami a popřípadě i půjčit do škol. (Uzlová, 2010)

Asistent pedagoga může využít pomoci poradenských pracovníků také přímo uvnitř školy a to především u výchovného poradce, metodika prevence, školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga, kteří mohou asistentovi usnadnit práci v přístupu k žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. (Asistent pedagoga, 2013)

V této kapitole jsme vymezili možnosti kooperace asistenta pedagoga s učitelem a také s poradenskými zařízeními, tak aby docházelo k pozitivnímu způsobu začlenění žáka se speciálními vzdělávacími a také, aby byl učitel schopen věnovat stejné množství času jak začleňovanému žákovi tak i ostatním žákům ve třídě.

3.2 Kooperace asistenta pedagoga s žáky v edukačním procesu

V této kapitole se zaměříme na spolupráci asistenta pedagoga s ostatními žáky ve třídě, se kterými v rámci náplně práce asistent pedagoga také pracuje.

Spolupráce asistenta pedagoga s žáky by měla vždy probíhat pod vedením učitele. Je proto podstatné, aby vztah mezi asistentem pedagoga a učitelem probíhal na základně spolupráce, učitel by neměl práci asistenta podceňovat, přehlížet nebo kritizovat před žáky, ale naopak se snažit o poskytnutí prostoru pro zapojení začleňovaného žáka do práce s celou třídou. Pokud učitel práci asistenta nevnímá jako smysluplnou, mohou i žáci přestat asistenta respektovat. Asistent působí jako prostředník mezi žákem se speciálními vzdělávacími potřebami a ostatními žáky ve třídě. Jeho úkolem je usnadnění navázání kontaktu mezi nimi. Jestliže však sám asistent má problémy s komunikací s žáky, může to mít za následek sociální vyloučení žáka se speciálními vzdělávacími potřebami od ostatních žáků ve třídě. Základní činností asistenta pedagoga je především přímá podpora žáků v průběhu vyučování, proto je vhodné, aby veškerá individuální a skupinová práce asistenta pedagoga s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami probíhala přímo ve třídě nebo v jiné výukové místnosti, kde jsou přítomni i ostatní žáci. (Uzlová, 2010)

Další důležitou formou podpory ze strany asistenta pedagoga, především u žáků se sociálně znevýhodněného prostředí je doučování, které se koná po skončení vyučování v odpoledních hodinách nebo ihned po běžném vyučování. Doučování probíhá na základě potřeb školy a žáka, přímo v prostředí školy nebo mimo ni (u žáka doma, knihovna). U těchto žáků je vhodné se především soustředit na hlavní vyučovací předměty (český jazyk, matematika), ale také na oblast jazyků. Podle potřeb žáka je také podstatné přizpůsobit formu doučování. (Němec, 2014)

Podle Němce (2014, s. 58) se doučování u dětí na prvním a druhém stupni základní školy více osvědčuje doučování individuální, při kterém asistent pracuje s žákem kratší dobu (20-30 minut). U starších žáků je možné efektivně využít doučování skupinové.

Tato kapitola vymezila formy spolupráce asistenta pedagoga s ostatními žáky ve třídě, na které by asistent v rámci své funkce neměl opomínat.

3.3 Kooperace asistenta pedagoga s rodinou v edukačním procesu

Poslední kapitola vymezuje spolupráci mezi asistentem pedagoga a rodinou žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, která může velmi ulehčit průběh začlenění tohoto žáka.

Podstatnou součástí spolupráce asistenta pedagoga a rodiny žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je především vzájemná komunikace. Asistent pedagoga by měl denně ať už osobně nebo pomocí písemných zpráv informovat o průběhu vyučování, domácích úkolech a chování žáka, ale také o pokrocích nebo naopak navrnutí východiska k odstranění nedostatků. Obdobně by měl k vzájemné spolupráci přistupovat i rodiče žáka. Rodič by měl být rovněž obeznámen s obsahem individuálního vzdělávacího plánu a souhlasit s ním. (Uzlová, 2010)

Přístup asistenta pedagoga ve spolupráci s rodiči žáků se může lišit u žáků se zdravotním postižením (zdravotním znevýhodnění) a rodiči žáků se sociálně znevýhodněného prostředí. Zatímco komunikace asistenta pedagoga a rodiči žáka se zdravotním postižením (zdravotním znevýhodněním) probíhá informováním o aktuálním zdravotním stavu, probíraném učivu a nezbytnosti ho opakovat. Asistent pedagoga může být také důležitým prostředníkem, při dlouhodobé nepřítomnosti žáka např. z důvodu hospitalizace nebo rehabilitace. Asistent pedagoga může žákovi přinést probíranou látku a také ji s žákem zopakovat. (Asistent pedagoga, 2013)

Spolupráce s rodiči žáků se sociálně znevýhodněného prostředí bývá často komplikovanější. Příčiny jsou rozdílné, někteří rodiče nemají zájem spolupracovat se školou, někteří se pouze obávají, že by mohlo dojít k nepochopení. Je proto klíčové, aby měl asistent pedagoga alespoň základní informace o sociálním zázemí, ve kterém žák žije. (Asistent pedagoga, 2013)

Pokud se jedná o rodiny žáků z etnických nebo národnostních menšin, asistent pedagoga by měl mít znalost kulturních specifíků této rodiny a brát v úvahu jejich odlišnost.

V této kapitole jsme shrnuli kooperaci asistenta pedagoga a rodičů žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ke které by měl asistent pedagoga přistupovat především podle individuálních potřeb daného žáka a také rodinného prostředí, ve kterém žák vyrůstá.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V této části bakalářské práce je popsán výzkum, který je zaměřený na roli asistenta pedagoga z pohledu učitelů základních škol. Téma bylo zvoleno na základě stále se zvyšujícího počtu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou integrováni do běžných škol za pomoci funkce asistentů pedagoga. V rámci výzkumu, který byl orientovaný kvantitativně, jsme se zaměřili na učitele základních škol, kteří spolupracující s asistentem pedagoga, ale i na učitele, kteří v průběhu pěti let s asistentem pedagoga nespolupracovali. Dobu pěti let jsme zvolili z důvodu co nejvyšší aktuálnosti. Hlavním cílem praktické části bakalářské práce je zjistit názor respondentů na roli asistenta pedagoga působícího na základní škole.

Díličními cíli empirické části práce jsou:

DVC1: Zjistit pozitiva a negativa asistenta pedagoga na základní škole.

DVC2: Zjistit u jakých žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je funkce asistenta pedagoga nejefektivnější.

DVC3: Zjistit jaké kvalifikační a osobnostní předpoklady jsou pro funkci asistenta pedagoga nejdůležitější.

DVC4: Zjistit zkušenost učitelů s činností asistenta pedagoga za posledních pět let.

Z obecného cíle bakalářské práce vychází také hlavní výzkumná otázka, která zní: Jaký je názor respondentů na roli asistenta pedagoga na základní škole?

Mezi dílčí výzkumné otázky řadíme:

DVO1: Jaká pozitiva a jaká negativa přináší asistent pedagoga do výchovně-vzdělávacího procesu?

DVO2: U jakých žáků by byla pomoc asistenta pedagoga nejefektivnější?

DVO3: Jaké kvalifikační a osobnostní předpoklady jsou pro funkci asistenta pedagoga nejdůležitější?

DVO4: Jaká je zkušenost učitelů s činností asistenta pedagoga za posledních pět let?

4.1 Výzkumný soubor a metoda sběru dat

Na základě výzkumného problému byl zvolen kvantitativně orientovaný výzkum.

Kvantita znamená mnohost, četnost, množství, velikost. Filozoficky je to cokoliv, na co se ptáme otázkou „kolik“? Je to tedy vždy vlastnost, kterou lze změřit a vyjádřit číslem. (Pavlica a kol., 2000, s. 27)

Nejpoužívanější metodou sběru dat u kvantitativního výzkumu je dotazník, který byl vyplněn dobrovolně a zcela anonymně.

Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. (Gavora, in Chráska, 2007, s. 122)

Dotazník byl vybrán především z důvodu oslovení většího počtu respondentů. Jedná se o písemný prostředek, předem stanovených a formulovaných otázek, kterým zjišťujeme názory, postoje nebo specifické údaje. Výhodou dotazníkového šetření je možnost respondenta si položky v dotazníku v klidu promyslet a vyplnit. Zápornou stránkou výběru dotazníkového šetření je subjektivita, kdy si respondenti mohou zkreslit informace, výsledky nejsou možné zobecnit na celou populaci a nevýhodou může být i nízká návratnost. (Chráska, 2007)

Respondentům byl předložen dotazník, ve kterém byly položky konstituovány na základě studia odborné literatury. Dotazník obsahoval 11 položek (příloha), je složen z uzavřených otázek (dichotomických), kde respondenti odpovídali pouze ano nebo ne, polouzavřených otázek (polytomických), kde si respondenti mohli vybrat odpověď z předem připravených možností nebo uvést jinou možnost odpovědi a otázek otevřených, na které respondenti odpovídali celou větou bez předem připravených odpovědí.

V rámci dotazníkového šetření jsme se u některých otázek zaměřili na rozdíly v odpovědích u dvou kategorií a to u kategorie, která nemá zkušenost s asistentem pedagoga a kategorie, která tuto zkušenost má. U těchto položek byly stanoveny hypotézy (H_1) a (H_0), které byly potvrzeny výpočtem testového kritéria Chí-kvadrát.

V rámci dotazníkového šetření byly zvoleny i položky otevřené, ve kterých jsme stanovili konkrétní kategorie, do kterých byly odpovědi zařazeny. U otázky č. 8 byly zvoleny kategorie: **individuální přístup, kooperace funkce asistenta pedagoga v edukačním procesu, náplň práce asistenta pedagoga**. U následující otevřené otázky č. 9 jsme zvolili kategorie: **individuální přístup, klima třídy**.

Vyhodnocení údajů z dotazníků jsme provedli za pomoci listů v programu Microsoft Office Excel, ve kterém byly vytvořeny grafy, které tyto výsledky přehledně zobrazují.

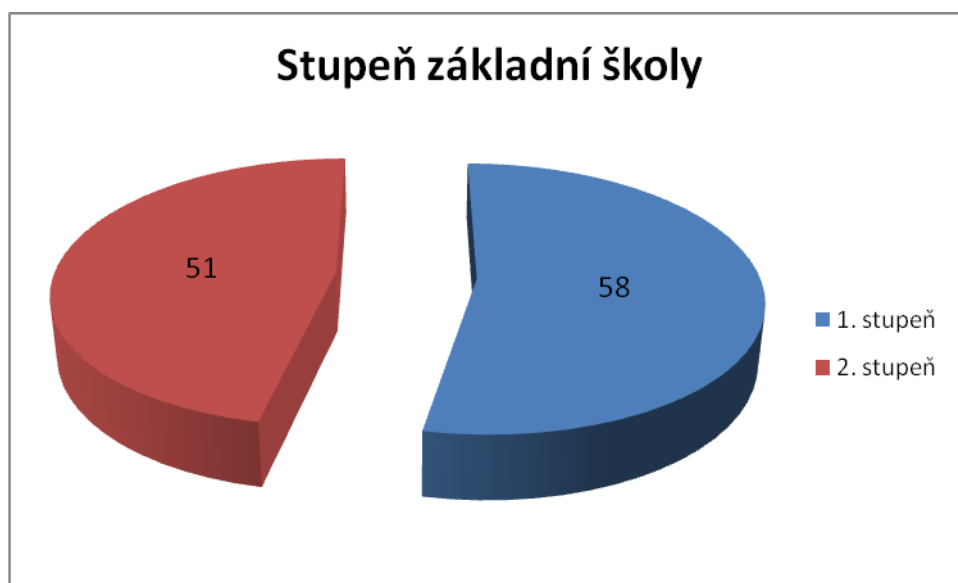
5 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření probíhalo v průběhu února a března 2015. V rámci dostupného výběru byli k výzkumu zvoleni učitelé základních škol působící v Olomouckém kraji. Bylo osloveno 66 základních škol v Olomouckém kraji tedy okolo 1980 učitelů. Někteří dotazovaní ředitelé škol spolupráci na výzkumu odmítli. Z celkového počtu 118 vyplněných dotazníků, bylo pro výzkumné šetření vybráno pouze 109 dotazníků. 9 dotazníků bylo vyřazeno z důvodu špatného vyplnění. Návratnost vyplněných dotazníků byla 92,4%

Pro zpracování praktické části bakalářské práce vycházíme z Chrásky (Metody pedagogického výzkumu – základy kvantitativního výzkumu, 2007). Pro vyhodnocení jednotlivých otázek byla použita čárkovací metoda. Získaná data byla zpracována za pomoci relativních a absolutních četností.

Pro přehlednost uvádíme údaje o počtu respondentů odpovídajících na danou otázku za pomoci výšečových a sloupcových grafů, které uvádíme u jednotlivých položek. První položka byla zvolena obecně a zaměřovala se na stupeň základní školy, kde respondenti vyučují.

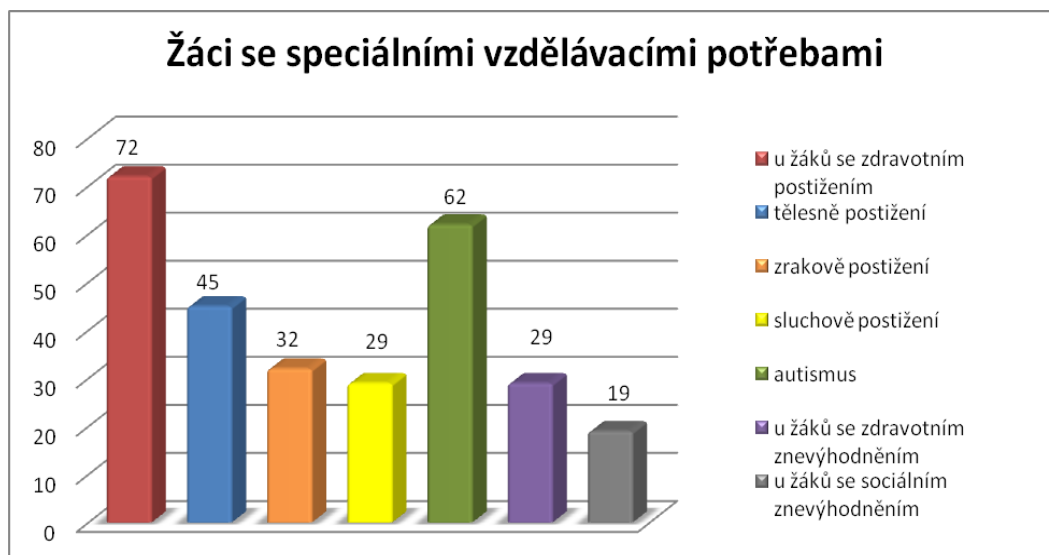
Položka č. 1: Na kterém stupni základní školy učíte?



Graf č. 1: Vyhodnocení otázky č. 1

Otázka č. 1 zjišťovala stupeň základní školy, na kterém respondenti vyučují. 58 respondentů (53,2%) odpovědělo, že vyučuje na 1. stupni základní školy. 51 respondentů (46,8%) zvolilo možnost 2. stupeň základní školy.

Položka č. 2: U kterých žáků je podle Vás pomoc asistenta pedagoga nejefektivnější?

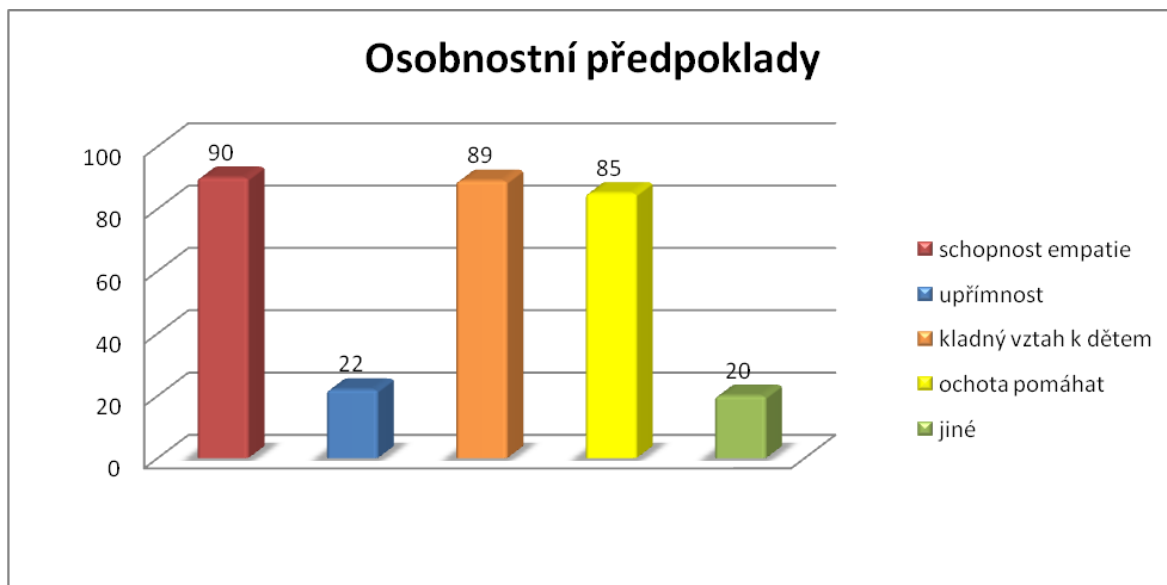


Graf č. 2: Vyhodnocení otázky č. 2

Otázka č. 2 zjišťovala názor respondentů na funkce asistenta pedagoga u žáků s konkrétními speciálními vzdělávacími potřebami. Respondenti měli možnost u této položky uvést více odpovědí. 72 respondentů (66,1 %) odpovědělo, že funkce asistenta pedagoga by byla nejefektivnější u žáků se zdravotním postižením. Pro 45 respondentů (41,3%) by byl asistent pedagoga nejužitečnější u žáků s tělesným postižením. 32 respondentů (29,4%) odpovědělo, že by pomoc asistenta uvítalo u žáků se zrakovým postižením. Pomoc asistenta pedagoga u žáků se sluchovým postižením by uvítalo 29 respondentů (26,6%). Pro žáky s poruchou autistického spektra odpovědělo 62 respondentů (56,9%). Pomoc u žáků se zdravotním znevýhodněním odpovědělo 29 respondentů (26,6%). Nejnižší počet respondentů tedy 19 (17,4%) by uvítalo asistenta pedagoga u žáků se sociálním znevýhodněním.

Na základě nejčastěji se opakující odpovědi, že nejefektivnější využití pomoci funkce asistenta pedagoga je u žáků se zdravotním postižením a také konkrétně specifikované odpovědi u žáků s poruchou autistického spektra můžeme předpokládat, že respondenti si tyto možnosti vybrali z důvodu, že integrace těchto žáků do běžných škol je složitá a také na základě vlastních zkušeností ji pravděpodobně vnímají jako neúspěšnou. Naopak nejméně zvolenou možností tedy u žáků se sociálně znevýhodněného prostředí, můžeme předpokládat, že s integrací těchto žáků si učitelé umí poradit i bez pomoci dalšího pedagogického pracovníka.

Položka č. 3: *Jaké osobnostní předpoklady by podle Vás měl asistent pedagoga mít?*



Graf č. 3: Vyhodnocení otázky č. 3

Tato polouzavřená otázka nabízela respondentům čtyři varianty výběru a také možnost vlastního vyjádření dalších možností k osobnostním předpokladům asistenta pedagoga, které u něj shledávají za důležité. Tuto možnost vyjádření vlastního názoru však většina nevyužila. Respondenti mohli využít možnosti více odpovědí. Největší počet respondentů odpověděl, že za nejdůležitější osobnostní předpoklad pro funkci asistenta pedagoga považují schopnost empatie, tuto odpověď vybralo 90 respondentů (82,6%). Zatímco odpověď upřímnost vybralo pouze 22 respondentů (20,2%). Možnost kladný vztah k dětem vybralo 89 respondentů (81,7 %). Odpověď ochotu pomáhat zvolilo 85 respondentů (78%). Odpověď jiná možnost zvolilo 20 respondentů (18,3%).

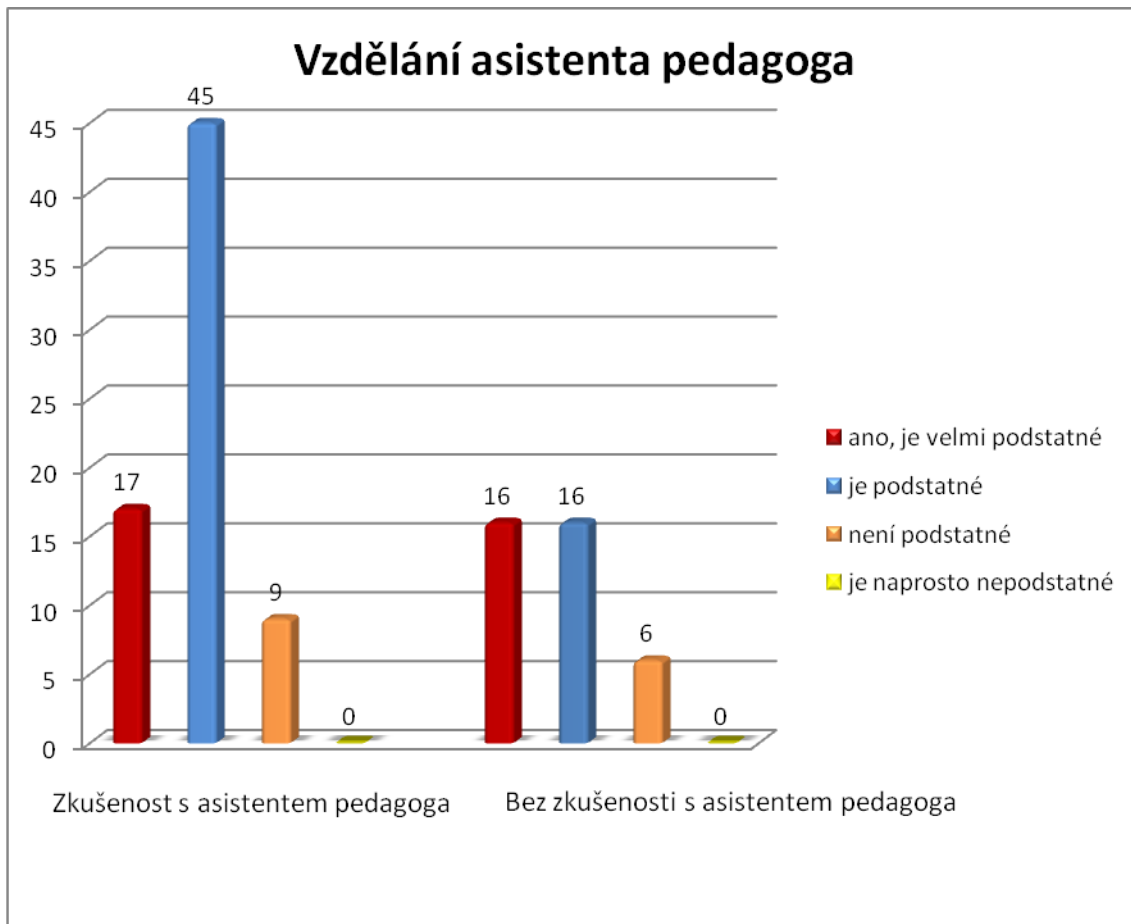
Mezi další uvedené osobností předpoklady asistenta pedagoga respondenti uvedli:

- důslednost (30%)
- trpělivost (20%)
- pedagogický takt (15 %)
- znalost problému, individuální přístup, samostatnost (5%)
- základní pedagogické dovednosti, schopnost zaujmout (5%)
- přirozená autorita, schopnost tolerance k odlišnostem (5%)

V rámci této položky můžeme předpokládat, že respondenti odpovídali na základě vlastních zkušeností, které v rámci spolupráce s funkcí asistenta pedagoga spatřují za důle-

žité, a které by měl mít každý asistent pedagoga bez ohledu na to, o jakého žáka se speciálními vzdělávacími potřebami se jedná.

Položka č. 4: *Myslíte, si že je pedagogické vzdělání asistenta pedagoga podstatné?*



Graf č. 4: Vyhodnocení otázky č. 4

K vyhodnocení následující otevřené položky, kde zjišťujeme názor dvou kategorií respondentů na podstatu vzdělání funkce asistenta pedagoga, jsme stanovili následující hypotézy.

H_1 = Mezi zkušeností a nezkušeností učitelů s funkcí asistenta pedagoga a podstatou vzdělání této funkce existuje statisticky významná souvislost.

H_2 = Mezi zkušeností a nezkušeností učitelů s funkcí asistenta pedagoga a podstatou vzdělání této funkce neexistuje statisticky významná souvislost.

Graf č. 4 se zabývá vzděláním asistenta pedagoga z pohledu respondentů, kteří mají zkušenost s funkcí asistenta pedagoga a respondentů, kteří asistentem pedagoga nespolupracují. V kategorii se zkušeností odpovědělo 17 respondentů (23,9%), že vzdělání je velmi podstatné. 45 respondentů (63,4%) vybralo možnost, že je vzdělání v této funkci

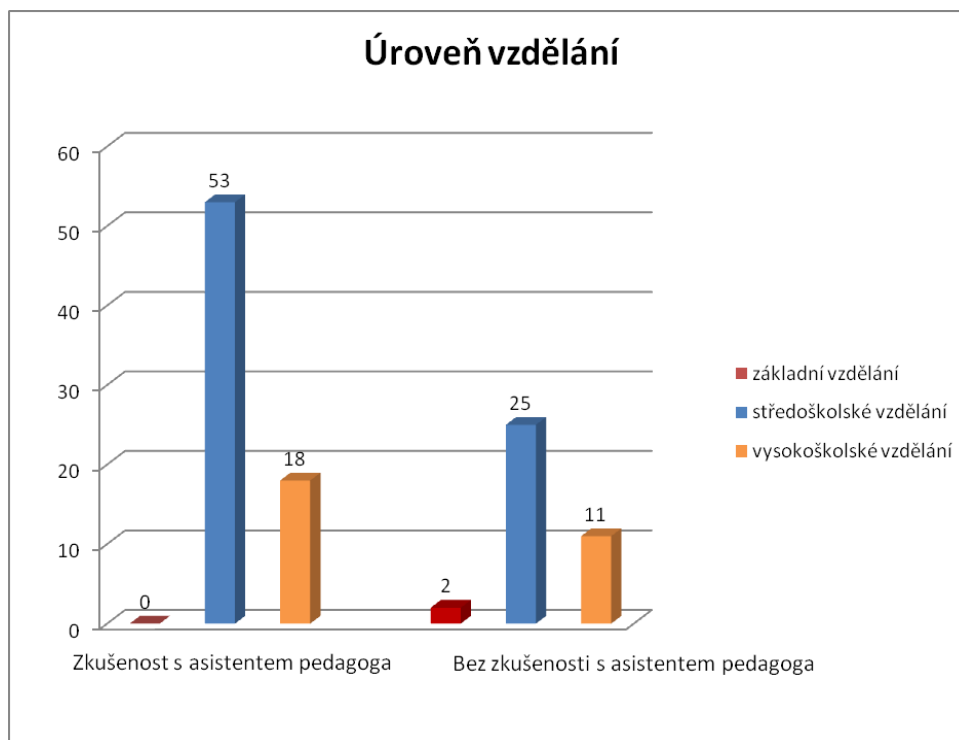
podstatné. 9 respondentů (12,8%) zvolilo odpověď, že není podstatné. Žádný z dotazovaných nevybral odpověď, že je vzdělání naprosto nepodstatné. V kategorii respondentů, kteří s funkcí asistenta pedagoga nemají zkušenost odpovědělo 16 respondentů (42,1%), že vzdělání je velmi podstatné. Stejný počet respondentů tedy 16 (42,1%) zvolilo možnost, je podstatné. 6 respondentů (15,8%) se rozhodlo pro možnost, že vzdělání není podstatné. Stejně jako u první kategorie, možnost je naprosto nepodstatné nezvolil žádný z dotazovaných.

P	O	P-O	(P-O) ²	(P-O) ² /O
17	18,17	-1,17	1,37	0,08
45	18,17	26,83	719,85	39,62
9	18,17	-9,17	84,09	4,63
16	18,17	-2,17	4,71	0,26
16	18,17	-2,17	4,71	0,26
6	18,17	-12,17	148,11	8,15
Σ 109	Σ 109			Σ116,09

Tabulka č. 1: výpočet testového kritéria Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

Na základě vypočítané hodnoty testového kritéria $\chi^2=116,09$, kdy kritická hodnota pro hladinu významnosti 0,05 a stupni volnosti 7 je $\chi^2_{0,05}(7) =14,067$. Na základě získaných dat byla přijata hypotéza (H_1), protože $\chi^2_{0,05}(7) =14,067 < \chi^2=116,09$. Mezi získanými daty jsou statisticky významné rozdíly.

Položka č. 5: Jaké by podle Vás měl asistent pedagoga mít vzdělání?



Graf č. 5: Vyhodnocení otázky č. 5

Vyhodnocení otázky č. 5, kde jsme zjišťovali názor dvou skupin respondentů na výši vzdělávání funkce asistenta pedagoga, jsme stanovili následující hypotézy.

H_1 = Mezi zkušeností a nezkušeností učitelů s funkcí asistenta pedagoga a úrovní vzdělání existuje statisticky významný rozdíl.

H_2 = Mezi zkušeností a nezkušeností učitelů s funkcí asistenta pedagoga a úrovní vzdělání neexistuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 5 se zaměřovala na názor respondentů na úroveň vzdělání asistenta pedagoga v závislosti na zkušenost s touto funkcí. V kategorii se zkušeností s asistentem pedagoga nevybral žádný respondent možnost základní vzdělání (rozšířené vzdělávacím programem). Nejvíce respondentů zvolilo možnost středoškolského vzdělání (v oboru pedagogických věd ukončené maturitní zkouškou) a to 53 (74,6%) dotazovaných. 18 (25,4%) respondentů odpovědělo, že by měl asistent pedagoga mít vysokoškolské vzdělání (v oboru pedagogických věd). V kategorii bez zkušenosti zvolil možnost základního vzdělání (rozšířené vzdělávacím programem) 2 (5,3%) respondenti. Stejně jako u předchozí kategorie odpovědělo nejvíce z dotazovaných pro středoškolské vzdělání (v

oboru pedagogických věd) a to 25 (65,8%) respondentů. Poslední možnost, tedy vysokoškolské vzdělání (v oboru pedagogických věd) vybralo 11 (28,9%) respondentů.

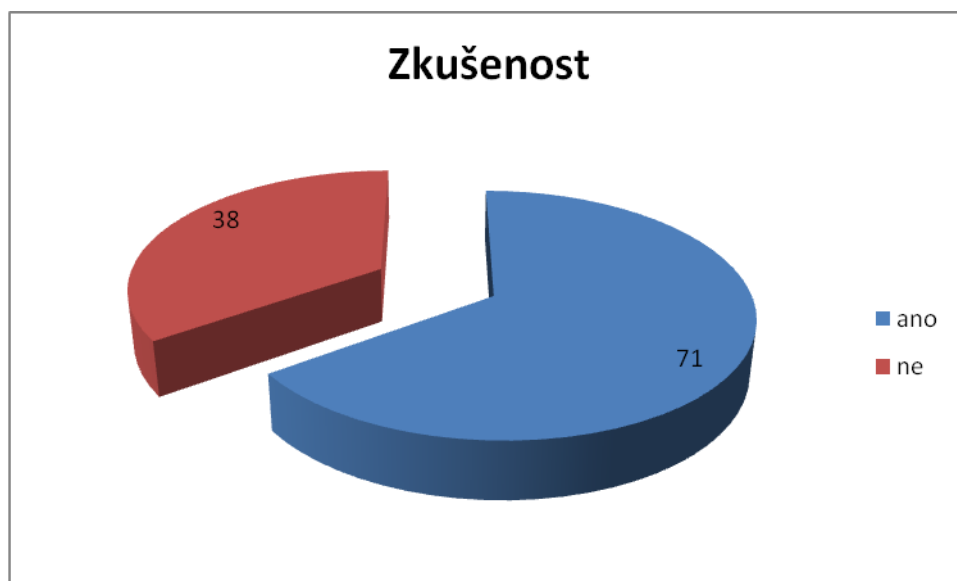
P	O	P-O	(P-O) ²	(P-O) ² /O
53	21,8	31,2	973,4	44,65
18	21,8	-3,8	14,4	0,66
2	21,8	-19,8	392,0	17,98
25	21,8	3,2	10,2	0,47
11	21,8	-10,8	116,6	5,35
Σ 109	Σ 109			Σ 69,11

Tabulka č. 2: výpočet testového kritéria Chi-kvadrát pro kontingenční tabulku

Na základě vypočítané hodnoty testového kritéria $\chi^2=69,11$, kdy kritická hodnota pro hladinu významnosti 0,05 a stupni volnosti 4 je $\chi^2_{0,05}(4)=9,483$. Na základě získaných dat byla přijata hypotéza (H_1), protože $\chi^2_{0,05}(4)=9,483 < \chi^2=69,11$. Mezi získanými daty jsou statisticky významné rozdíly.

V rámci této položky můžeme předpokládat, že se respondenti pro nejčastěji zvolenou možnost středoškolského vzdělávání ukončeného maturitní zkouškou u obou kategorií rozhodli z důvodu alespoň minimálního pedagogického vzdělání, které v předešlé položce dotazníkového šetření uvedli nejčastěji jako podstatné, pravděpodobně z důvodu, že pedagogické vzdělání má pozitivní vliv na integraci žáka se kterým asistent pedagoga spolupracuje.

Položka č. 6: *Máte za posledních 5 let zkušenost s asistentem pedagoga ve Vašich vyučovacíh hodinách?*



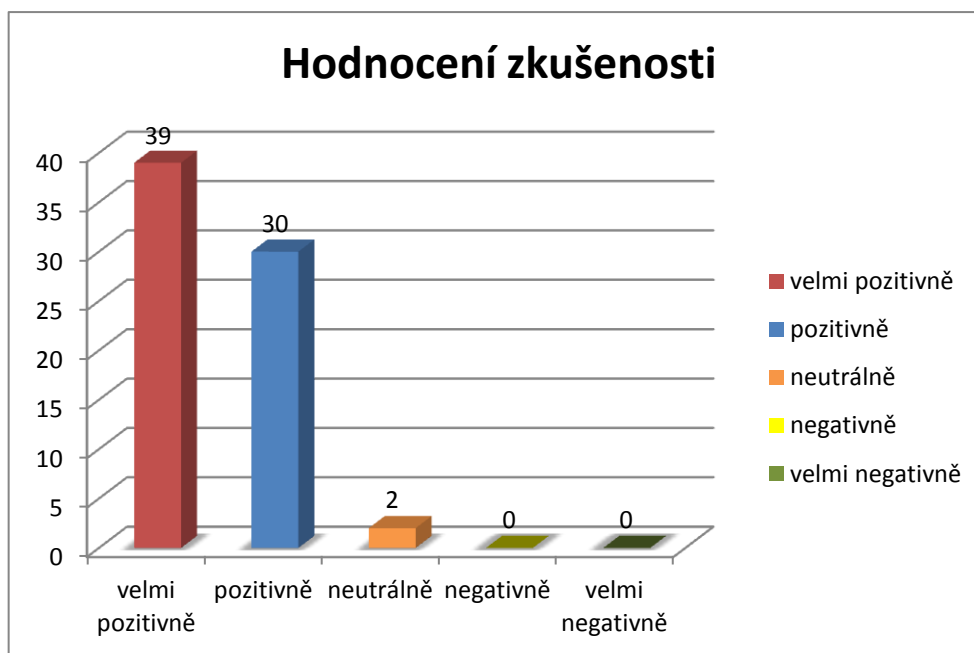
Graf č. 6: Vyhodnocení otázky č. 6

Položka č. 6 se zaměřuje na zkušenost respondentů s funkcí asistenta pedagoga ve svých vyučovacích hodinách za posledních 5 let. 71 respondentů (65, 1%) odpovědělo, že má s touto funkcí ve svých vyučovacích hodinách zkušenost. Pouze 38 respondentů (34, 9%) odpovědělo, že zatím zkušenost nemá.

Otázka č. 6 byla filtrační, na základě zkušenosti pokračovali respondenti otázkami č. 7-9. Pokud respondenti na tuto otázku odpověděli, že zkušenost nemají pokračovali od otázky č. 10 do konce dotazníku.

Na základě této položky můžeme předpokládat, že funkce asistenta pedagoga jako druhého pedagogického pracovníka je v rámci škol již relativně zavedeným pojmem, který je při začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami využíván.

Položka č. 7: *Jak Vaši spolupráci s asistentem pedagoga hodnotíte?*



Graf č. 7: *Vyhodnocení otázky č. 7*

Otázka č. 7 se zaměřovala na hodnocení spolupráce respondentů s asistentem pedagoga. Z celkového počtu 71 respondentů (65,1%), kteří měli zkušenost s asistentem pedagoga v posledních 5 letech hodnotilo 39 respondentů (54,9%) spolupráci velmi pozitivně. 30 respondentů (42,3%) zvolilo odpověď pozitivně. Zatímco neutrálně hodnotili spolupráci pouze 2 respondenti (2,8%). Možnost hodnocení spolupráce negativně a velmi negativně ne zvolil žádný respondent.

Na základě této dotazníkové položky můžeme předpokládat, že respondenti jsou v rámci spolupráce s asistentem pedagoga velmi spokojeni, především z důvodů, kterými jsme se zabývali v položce č. 8. Naopak nikdo z dotazovaných neodpověděl, že by tato spolupráce byla negativní.

Položka č. 8: *Jaké výhody vnímáte v přítomnosti asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu?*

Otevřená otázka č. 8 se orientovala na výhody, které vnímají respondenti, kteří s touto funkcí mají zkušenost. Respondenti mohli uvést více odpovědí.

V kategorii individuálního přístupu, kde odpovídalo 59 (83,2%) respondentů byli uvedeny tyto možnosti:

- dovysvětlování látky, vysvětlování zadání úkolu

- chystání pomůcek
- průběh a tempo vyučovací hodiny

V kategorii kooperace asistenta pedagoga v edukačním procesu, kde odpovídalo 13 (18,3 %) respondentů se vyskytovali tyto možnosti:

- kontakt mezi rodiči žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a školou
- zpětná vazba mezi žákem se SVP a učitelem
- spolupráce s ostatními odborníky (např. při změně individuálního vzdělávacího plánu)

V kategorii náplň práce asistenta pedagoga, kde odpovídalo 10 (14%) respondentů uvedlo tyto odpovědi:

- zvýšení koncentrace žáka se SVP
- usměrňování chování žáka se SVP
- pomoc při mimoškolních aktivitách (např. výlet)

V rámci této položky uváděli respondenti názory, ve kterých vnímají výhody funkce asistenta pedagoga. Asistent pedagoga učitelům tedy nejvíce usnadňuje práci především v tom, že se věnuje individuálním potřebám žáka se SVP a učitelem se tak může věnovat ostatním žákům. Respondenti také uvedli, že dalším pozitivním přínosem funkce je spolupráce s účastníky edukačního procesu, což poskytuje zpětnou vazbu učiteli o průběhu integrace žáka. Následně učitelé také oceňují přínos asistenta pedagoga v korigování chování a soustředění žáka.

Položka č. 9: Jaké nevýhody vnímáte v přítomnosti asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu?

V otevřené otázce č. 9 odpovídali také pouze respondenti, kteří s funkcí asistenta pedagoga mají zkušenost. Respondenti mohli uvést více důvodu nevýhod v přítomnosti asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu.

Mezi možnostmi nevýhod asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu respondenti odpověděli:

- 36 respondentů (50,7%), že žádné nevýhody v přítomnosti asistenta pedagoga ve svých vyučovacích hodinách nevnímají

V kategorii individuální přístup odpovědělo 29 (40,9%) respondentů odpovídalo takto:

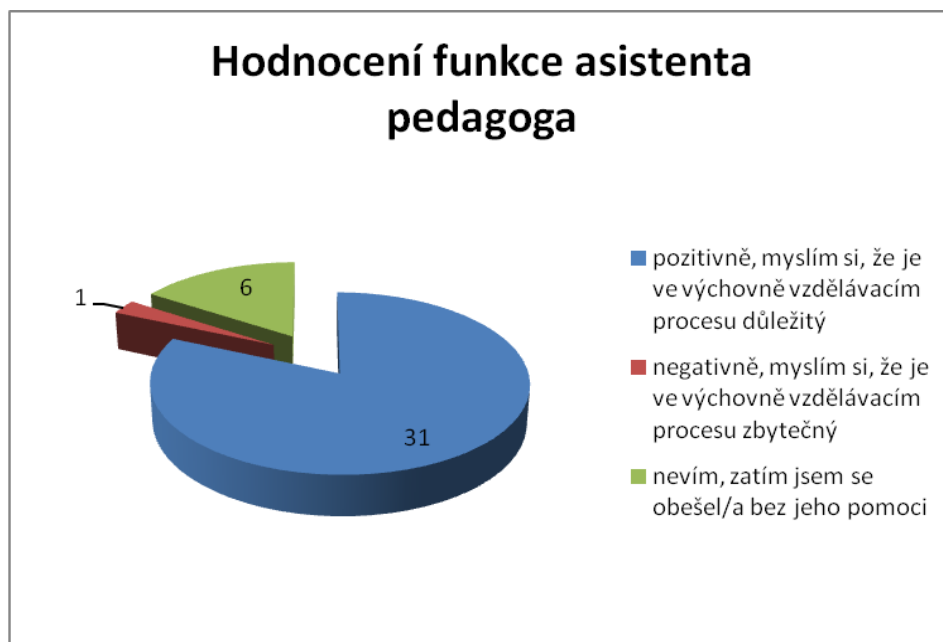
- vyrušování při hodinách z důvodu vysvětlování učiva žákovi se SVP
- zneužívání pomoci asistenta pedagoga žákem se SVP

V kategorii klima třídy odpovídalo 11 (15,4%) dotazovaných, v této kategorii se objevovali možnosti:

- respekt ostatních žáků ve třídě k asistentovi pedagoga
- pocit kontroly
- zapojení asistenta pedagoga do spolupráce s celou třídou

V této otázce se respondenti vyjadřovali k negativům funkce asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu, které by mohlo nepříznivě ovlivnit integraci žáka a také mít vliv na klima celé třídy. Mezi takovéto důvody respondenti uvedli především problémy, které se vztahují k individuálnímu přístupu k žákovi, tedy především vyrušování při vyučování z důvodu dovysvětlování probírané látky. Respondenti se, ale také zaměřili na klima třídy, které by mohlo ovlivnit především nezapojení se asistenta pedagoga do kolektivu z důvodu nízkého respektu ze strany žáků třídy a také snížený zájem o zapojení do spolupráce s ostatními žáky ve třídě.

Položka č. 10: *Jak hodnotíte práci asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu?*



Graf č. 8: *Vyhodnocení otázky č. 10*

Na uzavřenou otázku č. 10 odpovídali pouze respondenti, kteří u otázky č. 6 odpověděli, že za posledních pět let nemají zkušenost s funkcí asistenta pedagoga. Otázka se tedy zaměřovala na hodnocení respondentů této funkce ve výchovně vzdělávacím procesu. Z celkového počtu 38 (34,9%) respondentů, kteří na tuto položku odpovídali, odpovědělo 31 respondentů (81,6%), že funkce asistenta pedagoga je výchovně vzdělávacím procesu pozitivní a důležitá. Výhradně jeden respondent (2,6%) zhodnotil, že je tato funkce negativní a ve výchovně vzdělávacím procesu zbytečná. 6 respondentů (15,8%) se přiklonilo k odpovědi, že neví a zatím se obešli bez jeho pomoci.

Podle výsledků této položky můžeme soudit, že respondenti, kteří prozatím s touto funkcí zkušenosti nemají, ji vnímají především jako pozitivní přínos do výchovně vzdělávacího procesu ve kterém je žák integrován žák se speciálními vzdělávacími potřebami. Naopak k negativnímu postoji, že asistent pedagoga je ve výchovně vzdělávacím procesu zbytečný se staví pouze jeden respondent.

Položka č. 11: *Uvítal/a byste ve svých vyučovacích hodinách pomoc asistenta pedagoga?*



Graf č. 9: *Vyhodnocení otázky č. 11*

Otázka č. 11 se zabývala hodnocením spolupráce respondentů s funkcí asistenta pedagoga. Na tuto otázku odpovědělo 38 respondentů (34,9%). Odpověď ano, uvítali bychom pomoc asistenta pedagoga ve svých vyučovacích hodinách zvolilo 30 respondentů (78,9%) respondentů. Kdežto záporně, tedy že by pomoc asistenta pedagoga ve svých vyučovacích hodinách nepotřebovali odpovědělo 8 respondentů (21,1%).

V rámci této položky můžeme předpokládat, že učitelé kteří s touto funkcí nemají prozatím zkušenost by pomoci asistenta pedagoga využili pokud by měli v rámci svých vyučovacích hodin takového žáka integrovat.

5.1 Shrnutí výsledků výzkumu

I když funkce asistenta pedagoga je již ustanovena od roku 2004 (zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících ve znění pozdějších předpisů), stále se ještě můžeme setkat s nezkušeností učitelů základních škol s touto funkcí a jejich neuceleným názorem.

Hlavní výzkumná otázka byla stanovena takto: Jaký je názor respondentů na roli asistenta pedagoga na základní škole? Dílčí výzkumné otázky byly stanoveny takto: Jaká pozitiva a jaká negativa přináší asistent pedagoga do výchovně-vzdělávacího procesu? U jakých žáků by byla pomoc asistenta pedagoga nejefektivnější? Jaké kvalifikační a osob-

nostní předpoklady jsou pro funkci asistenta pedagoga nejdůležitější? Jaká je zkušenost učitelů s činností asistenta pedagoga za posledních pět let?

V následujícím shrnutí se budeme zabývat analýzou stanovených otázek.

Jaký je názor respondentů na roli asistenta pedagoga na základní škole?

Na základě výzkumného šetření můžeme konstatovat, že učitelé základních škol přijímají funkci asistenta pedagoga pozitivně a vnímají ji ve výchovně-vzdělávacím procesu jako užitečnou při začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Je tedy na rozhodnutí ředitele školy, jak bude k přijetí funkce asistenta pedagoga do edukačního procesu přistupovat.

Jaká pozitiva a jaká negativa přináší asistent pedagoga do výchovně-vzdělávacího procesu?

Učitelé základních škol vnímají pozitiva především v usnadnění průběhu vyučování, ve kterém jim asistent pedagoga pomáhá především tím, že se plně věnuje individuálním potřebám daného žáka, což ulehčuje učiteli práci a tak se může věnovat všem žákům stejně, aniž by byl integrovaný žák nijak zpožděn v probírané látce. Učitelé také spatřují výhodu funkce asistenta pedagoga jako prostředníka mezi učitelem, integrovaným žákem a jeho rodinou, což je důležitou součástí úspěšné integrace. Asistent pedagoga, pozitivně ovlivňuje, také koncentraci a chování žáka a může být také užitečný při mimoškolních aktivitách.

Funkce asistenta pedagoga však přináší i negativa, i když většina respondentů se vyjádřila, že žádná negativa této funkce ve výchovně vzdělávacím procesu nespatřuje. Mezi taková to negativa učitelé vnímají především vyrušování při vysvětlování pokynů nebo látky žákovi a také zneužívání asistenta žákem, který za něj uložený úkol vypracuje. Následně učitelé hodnotili negativně, také možné nepřijetí asistenta pedagoga ostatními žáky ve třídě, kteří mohou mít pocit přehnané kontroly nebo naopak berou asistenta spíše jako kamaráda než jako dalšího pedagogického pracovníka.

U jakých žáků by byla pomoc asistenta pedagoga nejefektivnější?

Výsledky výzkumu ukázali, že učitelé by nejvíce využili pomoc asistenta pedagoga především u žáků se zdravotním postižením (66,1%). Následně by tuto funkci uvítali učitelé u žáků s tělesným postižením (41,3%) a konkrétně především u žáků s poruchou autistického spektra (56,9%). Naopak učitelé uvedli, že nejméně efektivní využití funkce asis-

tenta pedagoga spatřují u žáků, kteří pochází se sociálně znevýhodněného prostředí. Předpokládáme, že pro tuto možnost se učitelé nerozhodli, především z důvodu, že si učitelé s žáky, kteří pocházejí z takového to prostředí, umějí efektivně poradit i bez pomoci této funkce.

Jaké kvalifikační a osobnostní předpoklady jsou pro funkci asistenta pedagoga nejdůležitější?

V rámci výsledků výzkumu můžeme konstatovat, že učitelé základních škol považují vzdělání asistenta pedagoga v edukačním procesu za podstatné a požadovali by, aby měl asistent pedagoga minimálně středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou v ideálním případě pak ukončené vysokoškolské vzdělání v oboru pedagogických věd. Co se týká osobnostních předpokladů, je pro ně důležité, aby měl asistent především schopnost empatie, neméně významný, je podle učitelů také kladný vztah k dětem a ochota pomáhat. Předpokládáme, že učitelé odpovídali na základě vlastních zkušeností s funkcí.

Jaká je zkušenost učitelů s činností asistenta pedagoga za posledních pět let?

Z výsledků výzkumu vyplývá, že učitelé základních škol, kteří s funkcí asistenta pedagoga za posledních pět let nespolupracují, se možné spolupráce neobávají, naopak by ji ve výchovně-vzdělávacím procesu rádi využili, při pomoci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Učitelé, kteří zkušenost s funkcí asistenta pedagoga mají, spolupráci hodnotí většinou kladně (81,6%) a to především z důvodu usnadnění průběhu vyučovacích hodin, kdy se nemusí tolik věnovat žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a mohou tak svůj čas rozdělit stejnoměrně mezi všechny žáky.

V rámci vyhodnocení praktické části bakalářské práce bylo dosaženo výzkumných cílů, které byly stanoveny. Respondenti, se shodují, že funkce asistenta pedagoga je ve výchovně-vzdělávacím procesu začleňování žáka se speciálními vzdělávacími potřebami užitečná. Byla zjištěna pozitiva i negativa, která respondenti ve spolupráci s touto funkcí vnímají, a také jejich konkrétní vymezení. V praktické části bylo vyhodnoceno, u jakých žáků je pomoc asistenta pedagoga nejefektivnější a také jaké kvalifikační a osobnostní předpoklady by měl asistent pedagoga pro tuto funkci splňovat. Výsledky poukázali na to, že se odpovědi respondentů se zkušeností a bez zkušeností s asistentem pedagoga shodují.

5.2 Diskuze

V rámci této kapitoly se zaměříme na výsledky výzkumného šetření ve spojitosti s odbornou literaturou a legislativními předpisy, které se daným tématem zabývají.

Na základě výzkumné otázky, která se zaměřovala na pozitiva a negativa funkce asistenta pedagoga, můžeme konstatovat, že výsledky výzkumu, které ukázali, že učitelé vnímají přínos funkce asistenta pedagoga do vzdělávacího procesu především z pozitivního hlediska, se shoduje s odbornou literaturou např. (Uzlová, 2010), která poukazuje v první řadě na usnadnění práce učiteli v průběhu vyučovací hodiny, kdy se učitel nemusí žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami věnovat více než ostatním žákům ve třídě. Respondenti také uvedli, že asistent pedagoga je prostředníkem mezi školou a rodinou žáka, což je také jedním z teoretického východiska náplně práce asistenta pedagoga.

Další výzkumná otázka se zaměřovala na osobnostní předpoklady, mezi které respondenti nejčastěji uvedli schopnost empatie, kladný vztah k dětem a také ochotu pomáhat. Můžeme tedy konstatovat, že výsledky, které vychází z dotazníkového šetření, korespondují s osobními požadavky na pedagogického pracovníka např. podle Vašutové (2002). Respondenti také odpověděli, že pedagogické vzdělání u funkce asistenta pedagoga považují za podstatné. Předpokládáme, že pro tuto možnost se respondenti rozhodli, především na základě teoreticky stanovené náplně práce asistenta pedagoga, která je součástí zákona č. 563/2004 o pedagogických pracovnících ve které je mezi hlavními činnostmi asistenta pedagoga pomoc pedagogickým pracovníkům při výchovně vzdělávací činnostmi, což by bez absence minimálního pedagogického vzdělání nebylo pravděpodobně příliš efektivní.

V této kapitole jsme se zaměřili na provázanost výsledků výzkumného šetření s teoretickými východisky, které se zaměřují na funkci asistenta pedagoga.

5.3 Doporučení pro praxi

V rámci této kapitoly se zaměříme na využití výsledků výzkumu v praxi edukačního procesu.

Ředitelé základních škol by měli věnovat pozornost začleňování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a zhodnotit jak proces integrace takového žáka co nejvíce zefektivnit.

V případě výběrového řízení na funkci asistenta pedagoga by se ředitel příslušné školy měl zaměřit především na odbornou kvalifikaci, která je také důležitá z důvodu konkrétní náplně práce. Ze zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovních a ve znění pozdějších předpisů je úroveň kvalifikačních předpokladů pro funkci asistenta pedagoga značně rozšířená a proto by měl ředitel vybrat kandidáta vhodného pro tuto funkci velmi důsledně. Ředitel příslušné školy by se měl také zaměřit na osobnostní předpoklady, které by měli vyhovovat individuálním vzdělávacím potřebám integrovaného žáka, tak abychom mohli předejít riziku, které by mohlo nepříznivě ovlivnit integraci. Tyto odborné a osobnostní předpoklady by měl asistent pedagoga v průběhu procesu dále rozvíjet a zdokonalovat se v této oblasti, např. odborné vzdělávací kurzy.

Při nástupu do edukačního procesu je také důležité, aby byli jasně stanovené kompetence jednotlivých pedagogických pracovníků, tak aby se co nejvíce předcházelo možným negativním dopadům jak na konkrétního žáka, tak na celé klima třídy.

V rámci této kapitoly jsme se zaměřili na konkrétní praktické využití výsledků našeho výzkumného šetření.

ZÁVĚR

Na počátku devadesátých let dvacátého století byl vůbec problém žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, které jsou dnes umístěny v běžných školách za pomoci funkce asistenta pedagoga, vzdělávat. Vzhledem k možnostem, které se otevřely v devadesátých letech na základě změn ve vzdělávacím systému, se můžeme s touto funkcí setkávat na celé řadě základních škol, avšak stále je ještě otázkou jak k ní přistupovat, jaké jsou její povinnosti a kompetence ve výchovně vzdělávacím procesu.

Cílem této bakalářské práce na základě legislativní úpravy, odborné literatury a také dostupných internetových zdrojů bylo seznámit s problematikou role asistenta pedagoga z pohledu učitelů základních škol. V bakalářské práci jsme se zabývali funkcí asistenta pedagoga a způsobem jakým je tuto funkci možné zajistit do škol. Zaměřili jsme se také na historický vývoj této funkce, v následující kapitole jsme se zaměřili na kvalifikační a osobnostní předpoklady, které by měl asistent pedagoga splňovat tak, aby co nejefektivněji pomohl při začleňování žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. A následně jsme shrnuli spolupráci asistenta pedagoga se všemi účastníky integrace ve výchovně vzdělávacím procesu.

Výzkum praktické části bakalářské práce potvrdil, že funkci asistenta pedagoga by měl zastávat člověk, který má minimálně středoškolské pedagogické vzdělání a je uceleným komplexem osobnostních předpokladů. Většina respondentů je s funkcí asistenta pedagoga spokojena a nevnímá v přítomnosti dalšího pedagogického pracovníka žádné nevýhody. Zároveň také respondenti, kteří prozatím s touto funkcí zkušenost nemají, by ve svých hodinách asistenta pedagoga uvítali, pokud by ve vyučování takového žáka měli. Výsledky našeho výzkumu mohou tak být přínosné především pro ředitele škol, kteří uvažují o začlenění takového žáka za pomoci funkce asistenta pedagoga a budoucnosti budou hledat vhodného kandidáta na tuto pozici.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BARTOŇKOVÁ, M. 2003. Strategie a přístupy k efektivnějšímu vzdělávání romského etnika. In VÍTKOVÁ, M. *Integrativní školní (speciální) pedagogika*. Brno: MSD, 2004. 2. vyd. ISBN 978-80-210-4736-5.
2. BAŘINKOVÁ, Z., a kol. 2012. *Spolupráce s asistentem pedagoga*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-87652-65-7.
3. HRDÁ, J. 2006. *Osobní asistence, poradenství a zprostředkování*. Praha: APZP.
4. GAVORA, P. 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
5. CHRÁSKA, M. 2007. *Metody pedagogického výzkumu – základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-2471369-4.
6. KENDÍKOVÁ, Jitka a Miroslav VOSMIK, 2013. *Jak zvládnout problémy dětí se školou?* Praha: PASPARTA, o. p. s. ISBN 978-80-905576-0-4.
7. KRAUS, B et al. 2001. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
8. MICHALÍK, J. 2012. *Metodický průvodce rodiče - dítěte se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. 1. vyd. Ústí nad Labem: EdA,o. s. ISBN 978-8090427-8-3.
9. NĚMEC, Z., a kol., 2014. *Asistence ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním*. Praha: Nová škola, o. p. s. ISBN 978-80-903631-9-9.
10. PAVLICA, K., a kol., 2000. *Sociální výzkum, podnik a management*. Praha: Ekopress. ISBN 80-86119-254.
11. PRŮCHA, J., ed. 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.
12. TEPLÁ, Marta a Hana ŠMEJKALOVÁ, 2007. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. 1. vyd. Praha: IPPP ČR. ISBN 978-80-86856-35-3.
13. VALENTA, M., a kol., 2003. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem s mentálním postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3380-6.

14. VAŠUTOVÁ, J., 2002. *Strategie výuky ve vysokoškolském vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-100-1.
15. VYHLÁŠKA č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
16. VYHLÁŠKA č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách
17. VYHLÁŠKA č. 147/2011 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
18. VYHLÁŠKA č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků a akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků
19. ZÁKON č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů
20. ZÁKON č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
21. ZÁKON č. 108/2006 Sb. o sociálních službách
22. ASISTENT PEDAGOGA. Spolupráce s pedagogem. www.asistentpedagoga.cz [online]. © 2013. Dostupné z: <http://asistentpedagoga.cz/spoluprace-s-pedagogem>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
H_1	statistická hypotéza
H_2	statistická hypotéza
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
SVP	speciální vzdělávací potřeby
SPC	Speciálně pedagogická centra
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	Výpočet testového kritéria Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku	35
Tabulka č. 2	Výpočet testového kritéria Chí-kvadrát pro kontingenční tabulku	37

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1	Vyhodnocení otázky č. 1 – stupeň základní školy	31
Graf č. 2	Vyhodnocení otázky č. 2 – žáci se speciálními vzdělávacími potřebami	32
Graf č. 3	Vyhodnocení otázky č. 3 – osobnostní předpoklady	33
Graf č. 4	Vyhodnocení otázky č. 4 – vzdělávání asistenta pedagoga	34
Graf č. 5	Vyhodnocení otázky č. 5 – úroveň vzdělání	36
Graf č. 6	Vyhodnocení otázky č. 6 – zkušenost	38
Graf č. 7	Vyhodnocení otázky č. 7 – hodnocení zkušenosti	39
Graf č. 8	Vyhodnocení otázky č. 10 – hodnocení funkce asistenta pedagoga	42
Graf č. 9	Vyhodnocení otázky č. 11 – hodnocení možnosti spolupráce	43

SEZNAM PŘÍLOH

P I	Platové třídy funkce asistenta pedagoga	55
P II	Dotazník	56

PŘÍLOHA P I: PLATOVÉ TŘÍDY FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA**4. platová třída**

Pomocné výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků, osvojení základních pracovních, hygienických a jiných návyků.

5. platová třída

Rutinní výchovné úkony zaměřující se na společenské chování, pracovní, hygienické návyky a pohybové aktivity.

6. platová třída

Výchovné práce zaměřené na zlepšení společenského chování dětí a žáků, zkvalitnění základních pracovních, hygienických a jiných návyků.

7. platová třída

Činnost zaměřená na výklad textu, látky a individuální práci s dětmi a žáky podle stanovených pokynů.

8. platová třída

Asistent pedagoga koná činnost na základě přesného zadání a rámce stanoveného pedagogem a provádí plnohodnotnou výchovnou a vzdělávací činnost

9. platová třída

Tato platová třída je zařazena od 1. 10. 2010, jedná se o samostatné vykonávání pedagogické činnosti asistenta pedagoga podle rámcových pokynů speciálního pedagoga a učitele.

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK**Dotazník**

Dobrý den,

Jsem studentkou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně oboru Sociální pedagogika. V rámci svojí bakalářské práce se zabývám rolí asistenta pedagoga z pohledu učitelů základních škol. Cílem výzkumného šetření je zjistit jakou roli zastává asistent pedagoga ve vyučovacím procesu. Prosím o svědomité a pravdivé vyplnění následujícího dotazníku, jehož výsledky budou zcela anonymní a budou využity pouze pro účely této práce. V dotazníku zatrhněte vždy jednu odpověď. Neexistují dobré ani špatné odpovědi, každá odpověď je hodnotná.

Děkuji za Váš čas a ochotu spolupracovat.

Denisa Klumplerová

1. Na kterém stupni základní školy učíte?

- a) na 1. stupni
- b) na 2. stupni

2. U kterých žáků je podle Vás pomoc asistenta pedagoga nejefektivnější?

- a) u žáků se zdravotním postižením

- i. tělesné postižení
 - ii. zrakové postižení
 - iii. sluchové postižení
 - iv. autismus
- b) u žáků se zdravotním znevýhodněním
 - c) u žáků se sociálním znevýhodněním

3. Jaké osobnostní předpoklady by podle Vás měl asistent pedagoga mít? V případě této položky můžete uvést více odpovědí

- a) schopnost empatie
- b) upřímnost
- c) kladný vztah k dětem
- d) ochotu pomáhat
- e) jiné (uved'te jaké).....

4. Myslíte, si že je pedagogické vzdělání asistenta pedagoga podstatné?

- a) ano, je velmi podstatné
- b) je podstatné
- c) není podstatné
- d) je naprosto nepodstatné

5. Jaké by podle Vás měl asistent pedagoga mít vzdělání?

- a) vysokoškolské vzdělání (v oboru pedagogických věd)
- b) středoškolské vzdělání (v oboru pedagogických věd ukončené maturitní zkouškou)

- c) základní vzdělání (rozšířené vzdělávacím programem)

6. Máte za posledních 5 let zkušenost s asistentem pedagoga ve Vašich vyučovacích hodinách?

- a) ano
- b) ne

Pokud odpovíte na otázku č. 6 ano, vyplňujete dotazník od otázky č.

7- 9.

Pokud odpovíte na otázku č. 6 ne, vyplňujete dotazník od otázky č.

10-11.

7. Jak Vaši spolupráci s asistentem pedagoga hodnotíte?

- a) velmi pozitivně
- b) pozitivně
- c) neutrálně
- d) negativně
- e) velmi negativně

8. Jaké výhody vnímáte v přítomnosti asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu?

.....

.....

.....

9. Jaké nevýhody vnímáte v přítomnosti asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu?

.....

.....

.....

.....

.....

10. Jak hodnotíte práci asistenta pedagoga ve výchovně vzdělávacím procesu?

- a) pozitivně, myslím si, že je ve výchovně vzdělávacím procesu užitečný
- b) negativně, myslím si, že je ve výchovně vzdělávacím procesu zbytečný
- c) nevím, zatím jsem se obešel/obešla bez jeho pomoci

11. Uvítal/a byste ve svých vyučovacích hodinách pomoc asistenta pedagoga?

- a) ano
- b) ne

Děkuji Vám za Váš čas strávený vyplněním tohoto dotazníku.

